

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ
ТА БІЗНЕСУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ НАПРН УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІЗНЕСУ
ТА ПРАВА»
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
РІВНЕНСЬКИЙ ІНСТИТУТ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА

З НАГОДИ ДНЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

З НАГОДИ ДНЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ:
ДЕРЖАВА І ПРАВО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»
(З НАГОДИ ДНЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)

КИЇВ 2022

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

Київський університет права

**Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу Вищого навчального
закладу «Міжрегіональна Академія управління персоналом»**

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України

**Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу Вищого навчального
закладу «Міжрегіональна Академія управління персоналом»**

Заклад вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права»

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і
торгівлі»**

Рівненський Інститут Київського університету права

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

28 червня 2022 року

**«КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ:
ДЕРЖАВА І ПРАВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»
(з нагоди Дня Конституції України)**

Київ 2022

25.06.2022)

5. Європейський суд з прав людини. Питання й відповіді. Council of Europe
 URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_UKR.pdf (Дата
 звернення: 25.06.2022)

В.А. Орел,
 старший викладач кафедри правознавства
 ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ

*«Верховенство права – це, зрештою, правління розуму:
 воно задовольняється суворими дебатами про
 вимоги справедливості, відповідним чином пристосовані
 до обставин конкретної справи»
 професор Тревор Роберт Сівард Аллан*

Право як регулятор суспільних відносин має бути передбачуваним та зрозумілим. Сучасні реалії прискорили процес переходу від ідеї права як продукту до ідеї права як діяльності. У правових системах мають місце з одного боку, верховенство права, з іншого – спірний характер права.

У новітній правовій доктрині верховенство права є комплексним демократичним принципом права, що ґрунтується на природному праворозумінні та загальноновизнаних правових цінностях, об'єднує загальні принципи права як невід'ємні вимоги до правового регулювання, нормотворчості, реалізації та застосування права й має на меті обмеження публічної влади і захист прав людини [1].

Право, верховенство права та юридична аргументація мають подвійну природу. Правила належать до реального виміру, тоді як принципи належать до ідеального виміру закону [2, с. 180].

Коли формулювання закону передбачає певну альтернативу тлумачення,

яка, однак, є несправедливою, суддя повинен має обирати чому віддати перевагу: юридичній визначеності чи справедливості. Існує дві альтернативи: або принцип юридичної визначеності вимагає, щоб закон застосовувався, незважаючи на його несправедливість, або принцип справедливості вимагає не застосовувати несправедливий закон. Ідеальний вимір права обов'язково включає обидві альтернативи.

Юридична аргументація стосується того, що є обов'язковим, забороненим або дозволеним у практичних питаннях, однак здійснюється за обмежених умов, які впливають із обов'язковості законів, прецедентів або встановлених правових доктрин. Ця теза свідчить про подвійну природу права, що є правилом розуму [2, с. 179], [4].

У Конституції України закріплюється принцип верховенства права, зокрема у статтях **8** (в Україні визнається і діє принцип верховенства права), **129** (суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права), **147** (діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків).

Верховенство права вимагає правової визначеності, передбачуваності та розумності; аргументований характер права передбачає простір для раціональних розбіжностей. Компроміс можливий, коли верховенство права також включає правила для розумової діяльності. Надання мотивів має бути частиною змістовної концепції верховенства права. Аналіз ідеалу раціональної аргументації та ідеалу верховенства права показує, як ці дві традиції пов'язані [6].

Аргументація виконує важливу функцію в контексті верховенства права. У сучасних правових системах суддя не лише застосовує правові норми, але й вирішує проблеми тлумачення та обґрунтовує свої дії у вмотивованому рішенні. Концепція верховенства права стала невіддільною від ідеї, що особи, які приймають юридичні рішення, повинні наводити аргументи для виправдання своїх рішень [5].

Вимоги, що дають можливість реалізувати принцип верховенства права,

можна умовно поділити на дві підгрупи: формальні та процедурні.

До формальних характеристик належать:

- generality (загальність);
- publicity (публічність);
- prospectivity (перспективність);
- intelligibility (зрозумілість);
- consistency (послідовність);
- practicability (практичність);
- stability (стабільність);
- and congruence (відповідність) [7].

Їх належить доповнити основними правами, демократією та критеріями справедливості права. Окрім того, для верховенства права необхідні процесуальні принципи. Джеремі Уолдрон пропонує «процедурні аспекти», пов'язані з «природним правосуддям» ('natural Justice') або «процесуальною належною процедурою» ('procedural due process'):

1. Слухання в неупередженому суді, який повинен діяти на підставі офіційно наданих йому доказів і аргументів щодо правових норм, які регулюють накладення покарання, стигматизації, втрати тощо.

2. Юридично підготовлений судовий службовець, незалежність від інших органів влади якого повністю забезпечується.

3. Право на представництво адвокатом, а також на час і можливість, необхідні для підготовки справи.

4. Право бути присутнім на всіх критичних етапах процесу.

5. Право на очну ставку проти затриманого.

6. Право на впевненість у тому, що докази, представлені урядом, були зібрані належним чином під наглядом.

7. Право надавати докази на свою користь.

8. Право висувати юридичні аргументи щодо наявності доказів і щодо наявності різних правових норм, що стосуються справи.

9. Право заслухати аргументи трибуналу, коли він приймає своє рішення, які відповідають доказам і аргументам, наданим йому.

10. Деяке право на апеляцію до вищого суду подібного характеру [5, с.5].
Формальні та матеріальні вимоги мають інтегруватися у верховенство права та юридичну аргументацію.

Отже, верховенство права є ідеалом або прагненням, над яким члени суспільства повинні постійно працювати, щоб бути причетними до створення справедливих законів та жити у вільному, демократичному суспільстві.

Список інформаційних джерел:

1. Теорія права. *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. URL: <http://pli.nlu.edu.ua/?p=14154> (дата звернення: 13.07.2022).
2. Alexy R. The dual nature of law. *Ratio Juris*. 2010. No. 23. P. 167–182.
3. Allan T.R.S. *Constitutional Justice: A Liberal Theory of the Rule of Law*. UK, Oxford University Press, 2001. 342 p.
4. Klatt M. Legal Argumentation and the Rule of Law. “*The Rule of Dual-Natured Law*” in *Legal Argumentation and the Rule of Law* / ed. by E. Feteris. The Hague, Eleven International Publishing, 2016. P. 27–46. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2984342_code2661641.pdf?abstractid=2984342&mirid=1
5. Kloosterhuis H. The Rule of Law and the Ideal of a Critical Discussion. *SSRN Electronic Journal*. 2014. November 4. 11 p. URL: <https://ssrn.com/abstract=2519280>
6. MacCormick N. *Rhetoric and the rule of law. A theory of legal reasoning*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 304 p. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=VG1CAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR8&dq=Rule+of+law+and+legal+argumentation&ots=Ph1xE-gK-c&sig=Ls8VSGRkR1oFWETLT6q6W44io0&redir_esc=y#v=onepage&q=Rule%20of%20law%20and%20legal%20argumentation&f=false
7. The Rule of Law. *Stanford Encyclopedia of philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/rule-of-law/> (date of access: 13.07.2022).